

Αθήνα, 18 Σεπτεμβρίου 2020

**Σχόλια του ελληνικού γραφείου της Greenpeace επί του σχεδίου νόμου
“Ενσωμάτωση της Οδηγίας 2019/904/ΕΕ σχετικά με τη μείωση των επιπτώσεων
ορισμένων πλαστικών προϊόντων στο περιβάλλον”**

Το πρόβλημα της πλαστικής σπατάλης και ρύπανσης έχει αναδειχθεί τα τελευταία χρόνια σε ένα από τα πλέον φλέγοντα περιβαλλοντικά ζητήματα της εποχής μας. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, αναγνωρίζοντας την κρισιμότητα της κατάστασης και τον καίριας σημασίας ρόλο που έχει να παίξει, προχώρησε το 2019 στη σύνταξη της Οδηγίας (904/ΕΕ) για τη μείωση των επιπτώσεων ορισμένων πλαστικών προϊόντων στο περιβάλλον. Το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας της Ελλάδας (ΥΠΕΝ) προχωράει στην έγκαιρη ενσωμάτωση της Οδηγίας, έχοντας καταθέσει προς διαβούλευση το σχετικό σχέδιο νόμου.

Η νέα αυτή νομοθετική ρύθμιση θα καθορίσει σε μεγάλο βαθμό την ικανότητα της κοινωνίας να αντιμετωπίσει ένα τόσο κρίσιμο πρόβλημα και γι’ αυτόν τον λόγο χρειάζεται να είμαστε ιδιαίτερα προσεκτικοί στην αξιολόγησή της. Η Greenpeace, από την πρώτη στιγμή ενασχόλησής της με το ζήτημα της πλαστικής ρύπανσης, δίνει έμφαση στην απόλυτη ανάγκη να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα προληπτικά, μέσα από συντονισμένες προσπάθειες μείωσης και επαναχρησιμοποίησης, που δεν θα ρίχνουν το βάρος της αλλαγής αποκλειστικά στην κοινωνία, αλλά θα αναδεικνύουν τον κρίσιμο ρόλο των παραγωγών.

Η έγκαιρη ενσωμάτωση της Οδηγίας από το ΥΠΕΝ συνιστά μία θετική εξέλιξη από μόνη της. Δημιουργεί τις συνθήκες για την **ευρύτερη αποδοχή του προβλήματος** της πλαστικής ρύπανσης και διαμορφώνει το πλαίσιο για μία **συντονισμένη προσπάθεια αντιμετώπισής του** με βάση το τρίπτυχο “μείωση-επαναχρησιμοποίηση-ανακύκλωση”. Ωστόσο, είναι ξεκάθαρο ότι για να αντιμετωπιστεί ουσιαστικά το πρόβλημα χρειάζεται να κινηθούμε με μεγαλύτερη φιλοδοξία από ό,τι έχουμε κάνει στο παρελθόν. Για τον λόγο αυτό, τον Ιούνιο του 2020 η Greenpeace έστειλε [επιστολή](#) στο ΥΠΕΝ αναδεικνύοντας τα βασικότερα σημεία που θα κρίνουν την επιτυχία του νέου νομοσχεδίου, που είναι:

- Η πραγματική μείωση
- Η φιλόδοξη ενίσχυση της επαναχρησιμοποίησης
- Η ευθύνη των παραγωγών

- Η σωστή ενημέρωση και ο ρόλος των πολιτών

Με βάση αυτούς τους άξονες, η Greenpeace καταθέτει τα σχόλιά της στο σχέδιο νόμου για τα πλαστικά μίας χρήσης, με την ελπίδα ότι τα θετικά βήματα που έχουν ήδη γίνει θα οδηγήσουν σε ουσιαστικά αποτελέσματα και όχι στη διαιώνιση των προβλημάτων που μας έχουν φέρει μέχρι εδώ.

Πριν προχωρήσουμε περαιτέρω οφείλουμε να αναφέρουμε ότι πολλά επιμέρους ζητήματα που θα καθορίσουν βασικά σημεία του νομοσχεδίου είναι ακόμα υπό διαμόρφωση, καθώς δεν έχουν εκδοθεί οι κατευθυντήριες οδηγίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, κάτι που αναμένεται να γίνει το αμέσως επόμενο χρονικό διάστημα.

Η πραγματική μείωση

Μέσω του άρθρου 4 προωθείται η μείωση της χρήσης ορισμένων πλαστικών προϊόντων μίας χρήσης. Η θέσπιση μετρήσιμων και ιδιαίτερα φιλόδοξων στόχων, μεγαλύτερων μάλιστα από εκείνων που προτείνει η Οδηγία της ΕΕ είναι μία πολύ θετική εξέλιξη. Ωστόσο, **παρότι τα εργαλεία που θεσμοθετούνται θα έχουν σίγουρα ορισμένες θετικές επιπτώσεις, δεν είναι επαρκή για να επιτευχθούν οι φιλόδοξοι στόχοι** του άρθρου. Συγκεκριμένα:

- Επιβολή εισφοράς προστασίας θαλάσσιου περιβάλλοντος στα πλαστικά κύπελλα μίας χρήσης και τους περιέκτες τροφίμων: όπως έχει δείξει η εμπειρία της εφαρμογής αντίστοιχου μέτρου στην περίπτωση της λεπτής σακούλας μεταφοράς, τέτοια εργαλεία έχουν γρήγορα θετικά αποτελέσματα, ωστόσο όχι στην κλίμακα που τα χρειαζόμαστε. Επιπλέον, η χρήση επαναχρησιμοποιούμενων εναλλακτικών στην περίπτωση των κυπέλλων και των περιεκτών τροφίμων είναι πιο δύσκολη από τις σακούλες μεταφοράς, καθώς βασίζονται περισσότερο στη λογική της κατανάλωσης “στο χέρι”, που την καθιστά πολύ λιγότερο προβλέψιμη. Συνεπώς, κρίνουμε ότι είναι ιδιαίτερα δύσκολο να επιτευχθούν οι φιλόδοξοι στόχοι που ορίζει το άρθρο, ιδιαίτερα στη δεύτερη περίοδο εφαρμογής του.
- Εναλλακτικά προϊόντα σε επιχειρήσεις τροφοδοσίας (catering) και σε επιχειρήσεις παρασκευής τροφίμων και ποτών σε κινητούς ή προσωρινούς χώρους: καθώς οι διατάξεις της σχετικής παραγράφου (6) καλύπτουν ένα πολύ μεγάλο εύρος¹ επιχειρήσεων που εξαρτώνται από πλαστικές συσκευασίες μίας χρήσης, είναι πολύ σημαντικό να οριστούν με μεγαλύτερη σαφήνεια τα εναλλακτικά προϊόντα που επιτρέπονται από αυτές τις επιχειρήσεις.
- Κοινόχρηστες βρύσες σε δημοτικές αθλητικές εγκαταστάσεις, παιδικές χαρές και χώρους συνάθροισης κοινού για τη μείωση χρήσης των πλαστικών φιαλών: πρόκειται για ένα μέτρο

¹ Πέραν των επιχειρήσεων τροφοδοσίας, αυτές είναι (σύμφωνα με την ΥΑ 47829/2017): καντίνες (αυτοκινούμενες ή μη), σκηνές, πάγκοι, περίπτερα εκθέσεων, τροχήλατα οχήματα πάσης φύσεως σε εκθέσεις, αγορές, πανηγύρια, πλατείες κ.λπ. καθώς και η υπαίθρια παρασκευή ή/και διάθεση τροφίμων και ποτών (street food), πλανόδιοι μικροπωλητές, κ.λπ.

με ιδιαίτερα θετικό πρόσημο, καθώς με την εφαρμογή του αναμένεται να μειωθεί ένα σημαντικό κομμάτι της πλαστικής σπατάλης και η ενίσχυση της πεποίθησης πως η πρόσβαση στο πόσιμο νερό συνιστά δικαίωμα όλων των πολιτών. Εντούτοις, η επιτυχία του μέτρου θα κριθεί από τον βαθμό συνεργασίας των ΟΤΑ και των πολιτών, κάτι που δεν εξασφαλίζουν οι διατάξεις του προτεινόμενου νόμου.

Μέσω του άρθρου 5 προωθείται η απαγόρευση διάθεσης στην αγορά συγκεκριμένων προϊόντων. Στις περιπτώσεις των προϊόντων από οξοδιασπώμενη πλαστική ύλη και από διογκωμένο πολυστυρένιο, οι διατάξεις του άρθρου θα οδηγήσουν άμεσα στην απαγόρευση υλικών που έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον και επομένως σε θετικά αποτελέσματα. Όμως, επειδή η παράγραφος 1 του άρθρου 3 εξαιρεί από τον ορισμό της πλαστικής ύλης *“τα φυσικά πολυμερή που δεν έχουν τροποποιηθεί χημικώς”*, υπάρχει σοβαρός κίνδυνος τα προϊόντα των περιπτώσεων 1-6 του μέρους Β του παραρτήματος Ι (μπατονέτες, μαχαιροπίρουνα, πιάτα, καλαμάκια, αναδευτήρες ποτών και πλαστικά στηρίγματα μπαλονιών), να αντικατασταθούν με άλλα προϊόντα μίας χρήσης που έχουν εξίσου σημαντικές επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον και **δεν θα οδηγήσουν σε πραγματική μείωση**.

Αυτός ο κίνδυνος υφίσταται και στην περίπτωση των διατάξεων της παραγράφου 2 του άρθρου 5. Εντούτοις, η εφαρμογή των απαγορεύσεων του άρθρου 5 για τους φορείς της Γενικής Κυβέρνησης συνιστά ένα βήμα προς τη σωστή κατεύθυνση, καθώς κατ’ ελάχιστον θα επιτρέψει να φανούν παραλείψεις και λάθη πριν την καθολική εφαρμογή των μέτρων, ενώ θα έχει θετικές επιπτώσεις καθώς **θα μειώσει άμεσα το πλαστικό αποτύπωμα του δημοσίου**.

Η παράγραφος 1 του άρθρου 3 ενδέχεται να επιτρέψει μία ακόμα **αντικατάσταση των πλαστικών προϊόντων μίας χρήσης με άλλα προϊόντα μίας χρήσης** και επομένως να υπονομεύσει τον στόχο προστασίας του περιβάλλοντος, αφού ορίζει την πλαστική ύλη ως *“πολυμερές... το οποίο μπορεί να λειτουργήσει ως κύριο δομικό συστατικό των τελικών προϊόντων”*. Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα είναι τα χάρτινα ποτήρια με επικάλυψη πλαστικής μεμβράνης, τα οποία πρέπει να εμπίπτουν στις διατάξεις του νομοσχεδίου. Εντούτοις, επειδή ο παραπάνω ορισμός δίνει το περιθώριο για διαφορετικές ερμηνείες, υπάρχει αυξημένος κίνδυνος να εξαιρεθούν και επομένως να κατακλύσουν την αγορά².

Η φιλόδοξη ενίσχυση της επαναχρησιμοποίησης

Παρότι η χρήση επαναχρησιμοποιούμενων προϊόντων θεσμοθετείται ως η βασική εναλλακτική στα πλαστικά προϊόντα του άρθρου 4, η προσέγγισή της παραμένει σε μεγάλο βαθμό κοντόφθαλμη, καθώς συνεχίζει να **ρίχνει το βάρος της επαναχρησιμοποίησης σχεδόν αποκλειστικά στους τελικούς καταναλωτές**.

² [Πληροφορίες](#) που έχουν ήδη δει το φως της δημοσιότητας δείχνουν ότι κλάδοι της βιομηχανίας πιέζουν ήδη την Ευρωπαϊκή Επιτροπή προς αυτήν την κατεύθυνση.

Η επιβολή εισφοράς στα προϊόντα του άρθρου 4 αναμένεται να ενδυναμώσει την επαναχρησιμοποίηση στους καταναλωτές που ήδη κάνουν αυτές τις επιλογές. Για να γίνει η επαναχρησιμοποίηση καθημερινή επιλογή της πλειονότητας των καταναλωτών και άρα να αποδώσει πραγματικά καρπούς, χρειάζεται να δοθούν **κίνητρα για τη δημιουργία συστημάτων πραγματικής κυκλικής οικονομίας** (πχ. δίκτυα επαναχρησιμοποιούμενων ποτηριών³), κάτι που δυστυχώς δεν γίνεται με το συγκεκριμένο νομοσχέδιο.

Εντούτοις, οι διατάξεις της παραγράφου 5 του άρθρου 4 θα βοηθήσουν στην **εδραίωση της επαναχρησιμοποίησης ως δικαίωμα των καταναλωτών**, γεγονός που θα άρει πολλούς φραγμούς που υφίστανται μέχρι σήμερα και έχουν να κάνουν με την αντίληψη ότι η επαναχρησιμοποίηση συνιστά μία λιγότερο ασφαλή επιλογή από πλευράς υγιεινής. Για την αποφυγή επιπλέον δυσκολιών στην επαναχρησιμοποίηση, που έχουν αυξηθεί λόγω της πανδημίας⁴, ο νέος νόμος χρειάζεται να καθορίσει πιο προσεκτικά τι αποτελεί ακατάλληλο προς χρήση επαναχρησιμοποιούμενο προϊόν, πέραν του χαρακτηρισμού “προδήλως ακατάλληλο”.

Με το άρθρο 13 για τη χωριστή συλλογή των πλαστικών φιαλών, **χάνεται επίσης μία τεράστια ευκαιρία για την ενίσχυση της επαναχρησιμοποίησης**. Σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 1, η χωριστή συλλογή των πλαστικών φιαλών γίνεται μόνο για την ενίσχυση της ανακύκλωσης και για τις δύο χρονικές περιόδους (2025 και 2029). Κατ’ αυτόν τον τρόπο αγνοείται παντελώς η δυνατότητα τα συστήματα επιστροφής εγγύησης, που θεσμοθετεί το συγκεκριμένο άρθρο, να αποτελέσουν σε βάθος χρόνου θεμέλιο λίθο για τη δημιουργία συστημάτων επαναχρησιμοποίησης και για αυτά τα προϊόντα. Είναι σημαντικότερο λάθος του νομοσχεδίου τη στιγμή που θα επενδυθούν μεγάλα ποσά για τη δημιουργία των συστημάτων επιστροφής εγγύησης, να μην συνδεθούν με τον στόχο της επαναχρησιμοποίησης, που έχει σημαντικά μεγαλύτερα οφέλη από την ανακύκλωση⁵.

Η ευθύνη των παραγωγών

Βασικό εργαλείο για τη μείωση της πλαστικής σπατάλης και ρύπανσης είναι ο **επανασχεδιασμός των προϊόντων** ώστε να υπηρετούν το δυνατόν περισσότερο τις επιταγές της μείωσης, της επαναχρησιμοποίησης και της αποδοτικής ανακύκλωσης. Το άρθρο 6 θεσμοθετεί κάποιες αλλαγές στις πλαστικές φιάλες που κινούνται προς τη σωστή κατεύθυνση, καθώς θα μειώσουν τη ρύπανση από τα πλαστικά καπάκια και καλύμματα και θα ενισχύσουν την ανακύκλωση. Ωστόσο, η πιο σημαντική ρύθμιση εισάγεται με την παράγραφο 4(β) του άρθρου 8.

³ Ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελεί το FreiburgCup, σύστημα το οποίο προτάθηκε, δημιουργήθηκε και υλοποιήθηκε από τη Δημόσια Αρχή υπεύθυνη για τη Διαχείριση των Απορριμμάτων στην πόλη του Φράιμπουργκ της Γερμανίας. Για περισσότερες πληροφορίες, διαβάστε τη σχετική αναφορά του Zero Waste Europe (2018) [εδώ](#).

⁴ [Σύμφωνα](#) με ειδικούς σε θέματα υγείας από όλον τον κόσμο η επαναχρησιμοποίηση συνεχίζει να είναι μια ασφαλής επιλογής, παρά την πανδημία του Covid19, αρκεί να τηρούνται οι βασικοί κανόνες υγιεινής.

⁵ [Σύμφωνα](#) με το μανιφέστο (2019) του κινήματος Break Free From Plastic και άλλων οργανώσεων για τέτοια συστήματα (DRS), η ενίσχυση της ανακύκλωσης μέσω αυτών των συστημάτων πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ένα ενδιάμεσο βήμα προόδου με τελικό στόχο την επαναχρησιμοποίηση. Η επιλογή αυτή μάλιστα, όταν γίνει σωστά, οδηγεί στην εκπομπή 50% λιγότερου CO₂, συγκριτικά με την επιλογή αυτά τα συστήματα να λειτουργούν μόνο για την ενίσχυση της ανακύκλωσης.

Σύμφωνα με αυτήν, οι χρηματικές εισφορές που καταβάλλονται από τους παραγωγούς στο πλαίσιο της επέκτασης της Διευρυμένης Ευθύνης Παραγωγού “θα πρέπει...να ενθαρρύνουν την ανάπτυξη, την παραγωγή και την εμπορία προϊόντων λαμβάνοντας υπόψη κριτήρια οικολογικού σχεδιασμού όπως η ανθεκτικότητα, η δυνατότητα επαναχρησιμοποίησης και η ανακυκλωσιμότητας, καθώς και η περιεκτικότητα σε ανακυκλωμένη πρώτη ύλη.” Δεν υπάρχουν όμως περισσότερες πληροφορίες για τον τρόπο με τον οποίο θα επιτευχθεί κάτι τέτοιο και επομένως είναι αδύνατον να αξιολογηθεί κατά πόσο αυτή η διάταξη θα οδηγήσει σε ουσιαστικές αλλαγές ή θα μετατραπεί σε ένα ακόμα χρηματικό ποσό που θα πρέπει να πληρώσει ο παραγωγός για να εξακολουθεί να έχει το δικαίωμα να παράγει το ίδιο προϊόν που παρήγαγε μέχρι τώρα.

Ενημέρωση και ρόλος των πολιτών

Η επιτυχία του νομοσχεδίου θα κριθεί σε μεγάλο βαθμό από τη σωστή, ολοκληρωμένη και συστηματική ενημέρωση των πολιτών, που θα κληθούν σε σύντομο χρονικό διάστημα να εφαρμόσουν στην καθημερινότητά τους τα μέτρα που θεσμοθετούνται.

Το παρόν νομοσχέδιο, με το άρθρο 7, εισάγει κάποιες αλλαγές που θα ενισχύσουν την ποιότητα της πληροφορίας που λαμβάνουν οι πολίτες, θεσμοθετώντας νέα σήμανση σε ορισμένα προϊόντα. Η εμπειρία της εφαρμογής του σήματος “Green Dot” στη χώρα μας δείχνει ότι τέτοια σήματα πρέπει να συνοδεύονται από εκτεταμένες εκστρατείες ενημέρωσης, διαφορετικά παρερμηνεύονται. Η ανάγκη αυτή καλύπτεται με το άρθρο 14, μέσω του οποίου οι φορείς Συστημάτων Εναλλακτικής Διαχείρισης (ΣΕΔ) θα κληθούν να υλοποιήσουν προγράμματα ευαισθητοποίησης, για ένα ιδιαίτερα μεγάλο φάσμα πληροφορίας.

Συνεπώς, το νομοσχέδιο προχωράει σε θετικές ρυθμίσεις ως προς την ενημέρωση των πολιτών. Εντούτοις, η μέχρι τώρα εμπειρία έχει δείξει ότι όταν οι πολίτες δεν γνωρίζουν τον τρόπο με τον οποίο συμβάλλουν στην αντιμετώπιση του προβλήματος εφαρμόζοντας θεσμοθετημένα μέτρα ή με άλλα λόγια δεν γνωρίζουν το πραγματικό οικολογικό αποτύπωμα των νέων επιλογών που καλούνται να υποστηρίξουν, τέτοιες προσπάθειες βρίσκονται αντιμέτωπες με λογικές και παράλογες αντιδράσεις. Ως συνέπεια, καθυστερεί σημαντικά η πρακτική εφαρμογή των μέτρων από την πλειονότητα της κοινωνίας και συνήθως δημιουργούνται σημαντικά εμπόδια στην τελική τους επιτυχία.

Για να αποφευχθεί κάτι τέτοιο, τα προγράμματα ευαισθητοποίησης που θα εφαρμόσουν τα ΣΕΔ **πρέπει οπωσδήποτε να παρουσιάσουν το δυνατόν πιο αντικειμενικά τις αληθινές επιπτώσεις από την εφαρμογή των μέτρων που προβλέπουν τα άρθρα 4, 5 και 13.** Σε διαφορετική περίπτωση, το μήνυμα που θα λάβει η κοινωνία δεν θα είναι ότι η αντιμετώπιση του προβλήματος της πλαστικής ρύπανσης απαιτεί την ουσιαστική της συμμετοχή αλλά ότι η θεσμοθέτηση των προτεινόμενων μέτρων το αντιμετώπισε ήδη με επιτυχία. Κάτι τέτοιο δεν θα οδηγήσει στην αλλαγή των καταναλωτικών συνηθειών που προϋποθέτει η ανάσχεση της

πλαστικής ρύπανσης, αλλά ενδεχομένως ακόμα και στην **ενίσχυση της κουλτούρας μίας χρήσης**, που αποτελεί την πηγή του προβλήματος.

Οι προτάσεις της Greenpeace

- Η επαναχρησιμοποίηση δεν πρέπει να είναι αποκλειστικά ευθύνη των καταναλωτών. Επομένως, μαζί με τους στόχους μείωσης χρειάζεται να θεσμοθετηθούν και στόχοι επαναχρησιμοποίησης για τα προϊόντα του άρθρου 4. Φορείς που θα κληθούν να αναλάβουν την επίτευξη αυτών των στόχων δύναται να είναι οι ΟΤΑ ή/και οι επιχειρήσεις μαζικής εστίασης, όπως ορίζονται στην παράγραφο 3 του άρθρου.
- Για την αποφυγή αντικατάστασης των πλαστικών μίας χρήσης με προϊόντα μίας χρήσης που έχουν αντίστοιχες επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον, πρέπει να οριστούν με μεγαλύτερη σαφήνεια οι τυχόν εξαιρέσεις υλικών και προϊόντων από τις διατάξεις του νομοσχεδίου. Οι εξαιρέσεις οφείλουν να έχουν περιοριστικό χαρακτήρα και να αξιολογούνται με βάση το οικολογικό τους αποτύπωμα.
- Τα συστήματα επιστροφής εγγύησης πρέπει να αποκτήσουν και στόχους επαναχρησιμοποίησης, κατ' ελάχιστον στη δεύτερη περίοδο εφαρμογής του μέτρου.
- Είναι σημαντικό να αξιολογηθούν οι υφιστάμενοι φραγμοί στην επαναχρησιμοποίηση λόγω υγειονομικών διατάξεων. Στα σημεία που κρίνονται ότι είναι αβάσιμοι, να γίνουν οι απαιτούμενες βελτιώσεις που θα επιτρέψουν τη δυνατόν ευρύτερη εφαρμογή επιλογών επαναχρησιμοποίησης.
- Η νωρίτερη εφαρμογή των μέτρων απαγόρευσης (άρθρο 4) στους φορείς της Γενικής Κυβέρνησης, πρέπει να συμπεριλάβει τις κοινόχρηστες βρύσες και την προώθηση των επαναχρησιμοποιούμενων εναλλακτικών.